

بررسی تطبیقی جایگاه اجتماعی و فرهنگی زنان در ضرب‌المثل‌های فارسی، انگلیسی و آذری با رویکرد فمینیستی-انتقادی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۲۱

کد مقاله: ۶۳۷۶۲

ماندانا کلاهدوز محمدی^{۱*}، ریحانه راوش^۲

چکیده

پژوهش حاضر بر این فرض استوار است که جایگاه اجتماعی و فرهنگی زن در فرهنگ‌های مختلف متأثر از نگاه منحصر به فرد یک فرهنگ و جامعه خاص است. برای بررسی این مسئله ضرب‌المثل‌های فارسی، انگلیسی و آذری با موضوعیت زن بررسی شدند. به این ترتیب واژه زن به عنوان واژه شمول و واژگان دختر، مادر، عروس، مادرزن، مادرشوهر ... و معادل آن‌ها در هریک از زبان‌ها به عنوان واژگان زیرشمول انتخاب شدند. پس از جمع‌آوری، براساس تحلیل محتوایی داده‌ها در پنج حوزه، معیارهای اخلاقی و سرشت، وظایف زن، تبعیض جنسیتی، ارزش گذاری، دفاع از حقوق زنان و برابری جنسیتی طبقه‌بندی شدند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ضرب‌المثل‌های فارسی و آذری بسامد قابل توجهی آنهم به یک میزان درحوزه‌های معیارهای اخلاقی و ارزش گذاری داشتند که در این میان بسامد ضرب‌المثل‌های فارسی بیشتر از آذری بود. نکته جالب توجه دیگر در خصوص حوزه تبعیض جنسیتی بود که در آن بسامد ضرب‌المثل‌های فارسی بیش از دو زبان دیگر بود. ولی در حوزه دفاع از حقوق زنان و برابری جنسیتی هر سه زبان عملکرد یکسانی داشتند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

واژگان کلیدی: جایگاه زن، تحلیل گفتمان انتقادی فمینیستی، ضرب‌المثل

۱- دکترای زبان‌شناسی همگانی، گروه مترجمی زبان انگلیسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز (نویسنده مسئول)
manadana.mohamadi@gmail.com

۲- دانش‌آموخته‌ی کارشناسی مترجمی زبان انگلیسی، دانشگاه پیام نور

۱- مقدمه

ضرب المثل‌ها آینه احساسات، تفکرات، اندیشه‌ها و مسائل مختلف فرهنگی و اجتماعی جوامع هستند که در قالب زبان بیان می‌شوند و نشان‌گر خصوصیتها و ویژگی‌های مثبت و بالابخص منفی جامعه انسانی اند (معظمی، ۱۳۸۹: ۷۲). ضرب المثل‌ها را در حکم آینه زندگی بشر دیروز و امروز می‌توان به عنوان منبعی موثق برای مطالعه زندگی مادی و معنوی در نظر گرفت (ذوالفقاری، ۱۳۸۷). هر ضرب المثل سرشار از جهانی، عقاید، آموخته‌ها، تجربه‌ها، آداب و رسومی است که به دلیل ایجاز، تاثیر ضرب المثل را در شنونده دو چندان می‌نماید. ضرب المثل‌ها از بطن ادبیات عامیانه به ادبیات رسمی هر زبانی نفوذ کرده‌اند و بر اثر رسایی در میان خوانندگان ادبیات رواج یافته و به دلیل تکرار، دوباره میان زبان عامه برگشته‌اند (خداکرمی، ۱۳۸۷: ۸). می‌توان ادعا کرد که ضرب المثل‌ها به دلیل ماهیت خود، درک پیچیده و ظریف تری دارند. بدین معنا که ضرب المثل‌ها با معنای غیر صریح و گاه مبهم خود، اغلب مفاهیم مورد نظر خود را پنهان می‌کنند و بدین ترتیب پایه‌های ایدئولوژیک آن‌ها ظریف، اما کاملاً نافذ است. از این رو ضرب المثل‌ها می‌توانند در جهت حفظ ترتیبات اجتماعی (از نظر سلسله مراتبی) جنسیتی استفاده شوند علی‌الخصوص در مواردی که زن از محرومیت رنج می‌برد و این محرومیت‌ها ممکن است به صورت بسیار ظریف در آن‌ها نهادینه شده باشد. کار تحلیل گفتمان انتقادی فمینیستی نقدچنین نابرابری‌های جنسیتی است (دی‌بیا و آپیا امفو^۱، ۲۰۱۵: ۸).

۲- پیشینه تحقیق

تاکنون تحقیق‌های زیادی درخصوص طبقه‌بندی و تحلیل ضرب المثل‌ها به انوان گوناگون از منظرهای نحوی و واژگانی و زیبایی‌شناختی و ترجمه صورت گرفته است (موسوی، ۱۳۸۰؛ خرمشاهی، ۱۳۸۳؛ قاضی زاده و نجفی، ۱۳۸۸؛ ذوالفقاری، ۱۳۸۸؛ معظمی، ۱۳۸۹) ولی با توجه به محوریت موضوعی مقاله حاضر در ادامه به بررسی مطالعاتی خواهیم پرداخت که همراستا با موضوع تحقیق حاضر به بررسی جایگاه و نمود زنان در ضرب المثل‌ها پرداخته‌اند.

زاهدی و ایمانی (۱۳۹۱) با استفاده از روش کمی و کیفی به تحلیل انتقادی گفتمان ضرب المثل‌های مربوط به زنان در فرهنگ ضرب المثل‌های آکسفورد پرداخته‌اند. در این راستا ساختار گفتمانی ضرب المثل‌های زنان را در سه دسته‌ی کلی یکسان، متفاوت-مشابه و متفاوت طبقه بندی کرده‌اند. براساس نتایج در سراسر گفتمان تاکید بر نظام مردسالاری و تحکم مرد بر زن بارز و آشکار است.

ایمانی و زاهدی (۱۳۹۳) در بررسی عوامل پیوستگی و همبستگی و نوع گفتمان در ضرب المثل‌ها و اصطلاحات مربوط به زنان در کتاب کوچک شاملو عنوان کرده‌اند که نوع گفتمان به کارگرفته شده از نوع «گفتمان کمینه» است. در این نوع گفتمان کمترین تعداد عوامل پیوستگی و واژه مورد نیاز برای تشکیل متن و گفتمان به کار می‌رود و عامل همبستگی در آن پررنگ تر از عامل پیوستگی است.

خزلی و سلیمی (۱۳۹۴) با بررسی تطبیقی سیمای زن در ضرب المثل‌های کردی و عربی دریافتند وجود زن در ضرب المثل‌های دو زبان دارای ابعاد مثبت و منفی هست و تحت تاثیر شرایط خاص در طول زمان در هر دو فرهنگ و در رابطه با صفات نیک و بد زن به نوعی افراط شده ولی تحت هر شرایطی نقش مهم و کارساز زن در جامعه به هر مقدار در ضرب المثل‌های هر دو زبان به خوبی منعکس شده است.

میرزایی و فلاحی (۱۳۹۵) در بررسی جایگاه زنان در ادبیات شفاهی قوم قشقایی به این نتیجه رسیدند که در این ادبیات ارزش منزلتی زنان کمتر از مردان است و تنها در نقش مادر دارای ارزش مثبت است و در اغلب موارد، نسبت به مردان نقش برابری ندارند.

گسونوآ^۲، مگامدواوا^۳ و گسونوآ (۲۰۱۶) در توصیف زبانی- فرهنگی از تصویر زن در ضرب المثل داغستانی به این امر اشاره می‌کنند که زن در ضرب المثل عمدتاً با نقش مادر، دختر، عروس و همسر/ معشوقه ظاهر می‌شود. کما اینکه نقش و جایگاه زن در خانواده به طور ویژه والا نشان داده می‌شود. در برخی ضرب المثل‌ها مفهوم زن ماهیتی متناقض و ناهمگون دارد و برخی از صفات نمایانگر نظام اخلاقی و جامعه مردسالار است، در حالی که در برخی دیگر سرشت زن و اخلاق وی به عنوان منبع زندگی قابل مشاهده است.

صادقی‌منش، علوی‌مقدم و استاجی (۱۳۹۶) به طبقه‌بندی جایگاه زن در فرهنگ ضرب المثل‌های آکسفورد و امثال و حکم براساس دیدگاه‌های روان‌شناختی آلفرد آدلر و اریک برن پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بسامد آلودگی و اشتباهات

1 Diabah, G. and Appiah Amfo, N.

2 Gasanova, M.

3 Magomedova, P.

بنیادی در ضرب‌المثل‌های هر دو زبان بسیار بالاست ولی درصد ضرب‌المثل‌های سالم در فرهنگ آکسفورد بیشتر از امثال وحکم است.

عزتی، دانای طوس و صراحی (۱۳۹۷) در بررسی جایگاه زن در ضرب‌المثل‌های ترکی براساس تحلیل گفتمان انتقادی و الگوی فرکلاف اذعان نمودند که تعداد بازنمایی‌های مثبت و منفی از زن در این زبان به یک میزان است. در بیشتر موارد تصویری خنثی از ارزش‌گذاری ارائه می‌شود و قدرت نه تنها بین زن و مرد؛ بلکه بین زنان و براساس نقشی آن‌ها در خانواده تقسیم شده است.

۳- چارچوب تحقیق

به عقیده‌ی لیتوسلیتی^۱ تحلیل گفتمان انتقادی صریحاً به شفاف‌سازی موضوعات گفتمانی می‌پردازد و ممکن است مسئول ایجاد و حفظ نابرابری‌های جنسیتی باشد (۲۰۰۶: ۵۵-۵۶). با این حال، ووداک^۲ تحلیل گفتمان انتقادی را رویکردی توصیف می‌کند که نه تنها به تجزیه و تحلیل روابط پنهان بلکه به تحلیل روابط شفاف تسلط، تبعیض، قدرت و کنترل در زبان علاقه مند است (۲۰۰۲: ۱۱). به همین ترتیب، وندایک^۳ تحلیل گفتمان انتقادی را به عنوان تحلیلی تعریف می‌کند که در درجه اول نحوه تصویب، بازتولید و مقاومت در برابر سوء استفاده از قدرت اجتماعی، تسلط و نابرابری در متن اجتماعی و سیاسی توسط متن و گفتگو را بررسی می‌کند (۲۰۰۱: ۳۵۲). بنابراین تحلیل گفتمان انتقادی فمینیستی، به نوعی از تحلیل گفتمان که در آن نابرابری‌های اجتماعی همانطوری که در زبان منعکس شده‌اند گفته می‌شود. به عقیده‌ی دی‌بیا^۴ تحلیل گفتمان انتقادی فمینیستی، تحلیل گفتمان انتقادی را از دیدگاه فمینیستی انجام می‌دهد (۲۰۱۱: ۷۰-۸۱).

از منظر تحلیل گفتمان انتقادی فمینیستی به نظر می‌رسد مسائل جنسیت، قدرت و ایدئولوژی به طور روز افزون پیچیده‌تر و ظریف‌تر شده‌اند (لازار، ۲۰۰۵: ۱۴۱).

بنابراین دغدغه اصلی تحلیل گفتمان انتقادی فمینیستی، انتقاد از گفتمان‌هایی است که نظم اجتماعی مردسالارانه را حفظ می‌کند و روابط قدرتی را که به طور سیستماتیک از مردان به عنوان یک گروه اجتماعی امتیاز می‌دهد و زنان را بعنوان یک گروه اجتماعی از امتیازات محروم و از قدرت خارج می‌کند (لازار، ۲۰۰۵: ۵). بر این اساس، هدف اصلی تحلیل گفتمان انتقادی فمینیستی مانند تحلیل گفتمان انتقادی ایجاد مقاومت تحلیلی در برابر این شیوه‌های نابرابر جنسیتی است و مجالی را برای تفسیر مجدد و بررسی معنا در موقعیت‌های موضوعی مختلف ایجاد می‌کند. همانطور که در پیشینه تحقیق ملاحظه شد مطالعات در خصوص بررسی جایگاه زنان در زبان‌ها، ژانرهای و متون مختلف صورت گرفته است ولی تحقیق حاضر با نگاهی تطبیقی و رویکردی فمینیستی - انتقادی درصد بررسی ضرب‌المثل‌های فارسی، انگلیسی و آذری با موضوعیت زن است. نگارندگان می‌کوشند با تمرکز بر تحلیل محتوایی ضرب‌المثل‌های فارسی، انگلیسی و آذری به سه پرسش زیر پاسخ دهند:

- براساس تحلیل گفتمان انتقادی فمینیستی ضرب‌المثل‌های فارسی، انگلیسی و آذری با موضوعیت زن در چه حوزه‌هایی قابل طبقه بندی هستند؟
- فراوانی انواع حوزه‌ها در ضرب‌المثل‌های فارسی، انگلیسی و آذری با موضوعیت زن به چه میزان است؟
- کدام حوزه معنایی بیشترین بسامد را در ضرب‌المثل‌های فارسی، انگلیسی و آذری به خود اختصاص می‌دهد.

۴- روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی به بررسی تطبیقی و تجزیه و تحلیل کمی و کیفی ضرب‌المثل‌های فارسی، انگلیسی و آذری با موضوعیت زن پرداخت. جامعه تحقیق نیز ضرب‌المثل‌های فارسی، انگلیسی و آذری بودند که برای تعیین نمونه‌های تحقیق با موضوعیت زن، از فرهنگ جامع ضرب‌المثل‌ها انگلیسی و فارسی نوشته‌ی گرجیان و همکاران (۱۳۸۷) و فرهنگ ضرب‌المثل‌های آذری مهین باقری (۱۳۸۸) بهره گرفته شد. با توجه به گستره معنایی واژه «زن» این واژه به عنوان واژه شمول و واژگان دختر، مادر، عروس، مادرزن، مادرشوهر... و معادل آن‌ها در هر یک از زبان‌ها به عنوان واژگان زیرشمول انتخاب شدند. در کل ۶۵ ضرب‌المثل فارسی، انگلیسی و آذری با موضوعیت زن جمع‌آوری شدند. بنابراین براساس تحلیل محتوایی داده‌ها در پنج حوزه، معیارهای اخلاقی و سرشت، تبعیض جنسیتی، ارزش‌گذاری، طبقه‌بندی و براساس بازنمایی مثبت و منفی مقایسه شدند.

1 Litosseliti, L.
2 Wodak, R.
3 Van Dijk, TA.
4 Diabah, G.
5 Lazar, MM.

۵- تحلیل داده‌ها

در ادامه به بررسی نمونه‌هایی از داده‌های جمع‌آوری و بسامد آن‌ها می‌پردازیم. در مرحله اول در این حوزه معنایی مواردی انتخاب شدند که به معیارهای اخلاقی و سرشت اشاره می‌کردند در مرحله دوم ضرب المثل‌هایی که با تحلیل محتوایی بدست آمده بودند در سه گروه دارای بازنمایی مثبت، منفی و خنثی طبقه‌بندی شدند. موارد (۱ و ۲) دارای بازنمایی منفی هستند و موارد (۳ و ۴) بازنمایی مثبت از منظر معیارهای اخلاقی دارند.

۱. زن نانچیب گرفتن آسان و نگه داشتن او مشکل.

۲. دخترهمسایه هرچه چل‌تر برای ما بهتر.

۳. زن خوب و فرمانبر پارسا، کند مرد درویش را پادشاه

۴. دختر می‌خواهی مامش رو ببین کرباس می‌خواهی پهنش رو ببین.

در ادامه به نمونه‌هایی از ضرب‌المثل‌های ترکی در حوزه معنایی اخلاقی و سرشت اشاره می‌کنیم. این موارد هر سه بازنمایی مثبت از منظر معیارهای اخلاقی دارند.

۵. گلین اوجاغا چکر

۶. آناسنا باخ قیزی آلی، قراغینا باخ بزینی آل

۷. یاخشی قیزدان یاخشی دا گلین اولار

در معیارهای اخلاقی و سرشت تنها یک ضرب‌المثل انگلیسی رویت شد، "*like daughter, like mother*" که از لحاظ معنایی کم و بیش به معنی نمونه‌های ۳ و ۵ ذکر شده در ضرب‌المثل‌های فارسی و ترکی نزدیک است و بازنمایی مثبت دارد. دومین فراوانی به حوزه معنایی و محتوایی ارزش‌گذاری اختصاص داشت که باز هم در این مورد ضرب‌المثل‌های فارسی در صدر بودند. به عنوان مثال در ضرب‌المثل‌های فارسی (۸-۱۱) زن هم ردیف با حیواناتی همچون سگ، مار و اسب فرض شده است و بازنمایی منفی دارد.

۸. دلم خوشه زن بگم اگرچه کمتر از سگم

۹. زن سلیطه سگ بی‌قلاده است.

۱۰. زن بد بدتر بود از مار بد

۱۱. زن کفش دوز و اسب نعل بند همیشه پا برهنه اند.

۱۲. خواب زن چپ است.

۱۳. زنی که جهاز نداره اینهمه ناز نداره.

۱۴. زن بیوه را برای میوه اش می‌خواهند.

در ادامه به نمونه‌هایی از ضرب‌المثل‌های ترکی در حوزه معنایی و محتوایی معیار ارزش‌گذاری اشاره می‌کنیم. ضرب‌المثل ترکی (۱۵) به این امر اشاره می‌کند که عروس تازه کار بلد نیست انجام دهد و ضرب‌المثل ترکی (۱۶) به ناتوانی عروس در انتخاب مناسب لباس در خور شأن و منزلتش اشاره دارد که هر دو مورد دارای بازنمایی منفی هستند.

۱۵. گلین اوینایا یلمیر دیریر ایریدی

۱۶. بیزیم گلین بیزدن قاچار، اوزونو توتار گوتونو آچار

در حوزه معنایی و محتوایی ارزش‌گذاری یک ضرب‌المثل انگلیسی رویت شد. این ضرب‌المثل به این امر اشاره می‌کند که مردان لذتی که در کشیدن سیگار وجود دارد را در زندگی کردن با زنان به دست نخواهند آورد که این مورد نیز دارای بازنمایی منفی است.

17. A woman is only a woman but a good cigar is a smoke

سومین فراوانی به حوزه معنایی و محتوایی به تبعیض جنسیتی و دفاع از حقوق زنان و برابری جنسیتی اختصاص داشت که در مورد تبعیض جنسیتی ضرب‌المثل‌های فارسی در صدر بودند و مورد دفاع از حقوق زنان و برابری جنسیتی ضرب‌المثل انگلیسی و فارسی در صدر بودند. در زیر به نمونه‌هایی از ضرب‌المثل‌های فارسی در حوزه معنایی و محتوایی تبعیض جنسیتی اشاره می‌کنیم. همانطور که مشاهده می‌شود ضرب‌المثل (۱۸) دارای بازنمایی خنثی و ضرب‌المثل (۱۹) بازنمایی منفی دارد.

۱۸. تنبان مرد که دوتا شد به فکر زن دوم می‌افته

۱۹. زن از غازه سرخ شود مرد از غزا

در زیر به نمونه‌هایی از ضرب‌المثل‌های انگلیسی در حوزه معنایی و محتوایی تبعیض جنسیتی اشاره می‌کنیم. ضرب‌المثل (۲۰) به این امر اشاره می‌کند که زنان در پر حرفی از مردان پیشی می‌گیرند. ضرب‌المثل (۲۱) عنوان می‌کند که چهره زنان نشانگر سن آن‌هاست ولی مردان محدودیت سنی ندارند. ضرب‌المثل (۲۲) اشاره می‌کند که زنان بیرون از خانه جایی ندارند و نبایستی شغل مستقلی داشته باشند که هر سه مورد دارای بازنمایی منفی هستند.

20. One tongue is enough for woman
21. A man is as old as he feels and a woman as old as she looks
22. A woman place is in the home

در حوزه معنایی و محتوایی تبعیض جنسیتی برخی از ضرب‌المثل‌های مربوط به تبعیض هم جنسیتی هم مشاهده شد مثلاً در ضرب‌المثل‌های فارسی (۲۳) و (۲۴) تبعیض میان خواهر خود فرد و خواهرشوهر/ خواهرزن به صورت ضمنی مشهود است. در ضرب‌المثل فارسی (۲۵) و ضرب‌المثل ترکی (۲۶) تبعیض ضمنی میان مادرناتی، مادر شوهر و مادر؛ در ضرب‌المثل ترکی (۲۷) تبعیض میان دختر خود و عروس مشهود است. در خصوص نحوه بازنمایی نیز ضرب‌المثل‌های (۲۳، ۲۴ و ۲۶) منفی و ضرب‌المثل‌های (۲۵ و ۲۷) بازنمایی خنثی دارند.

۲۳. خواهرشوهر عقرب زیر فرشه

۲۴. کسی دعا می‌کنه زنش نمیره که خواهر زن نداشته باشه.

۲۵. مادر که نیست با زن بابا باید ساخت.

۲۶. آنا اوینده اوگی آنا، آراوینده قاینانا

۲۷. قیزیم سنه دیریم، گلینیم سن اشید

در دفاع از حقوق زنان و برابری جنسیتی ضرب‌المثل‌های انگلیسی زیر رویت شدند. ضرب‌المثل (۲۸) به این امر اشاره می‌کند که زنان در زندگی حرف آخر را می‌زنند. ضرب‌المثل (۲۹) عنوان می‌کند که زنان تنها حامی و عامل پیشرفت مردان هستند. ضرب‌المثل (۳۰) به نقش مثبت مرد در زندگی زن صحنه می‌گذارد که هر سه بازنمایی مثبت دارند.

28. Woman will have the last word
29. Behind every great man there is a great woman
30. A good husband makes a good wife

در حوزه معنایی و محتوایی دفاع از حقوق زنان و برابری جنسیتی نیز ضرب‌المثل‌های زیر دارای بازنمایی خنثی هستند.

۳۱. گل زن و مرد را از یک تبار برداشته اند.

۳۲. زن راضی مرد راضی گور پدر قاضی

۳۳. زن بلاست اما الهی هیچ خانه ای بی بلا نباشه

۳۴. زن جوان را اگر تیری در پهلو نشیند، به که پیری

ضرب‌المثل ترکی (۳۵) به این امر اشاره می‌کند که همسر بر پدر و مادر ارجحیت دارد که دارای بازنمایی مثبت نسبت به شخصیت زن است. ضرب‌المثل ترکی (۳۶) نیز تفاوتی بین پدر و مادر قائل نمی‌شود و آن‌ها را دوستان واقعی معرفی می‌کند که مادر و پدر را هم‌ردیف قرار داده و بازنمایی بازنمایی خنثی دارد.

۳۵. آتامی آنامی آتمیشام تکجه سنی توتوموشام

۳۶. آنا آنا رشوه سیز دوست دولار

در حوزه معنایی و محتوایی وظایف زن فقط یک ضرب‌المثل انگلیسی (۳۷) رویت شد که به تمامی نداشتن کار زنان در خانه اشاره می‌کند که بازنمایی مثبت و حمایتی دارد.

37. A woman work is never done

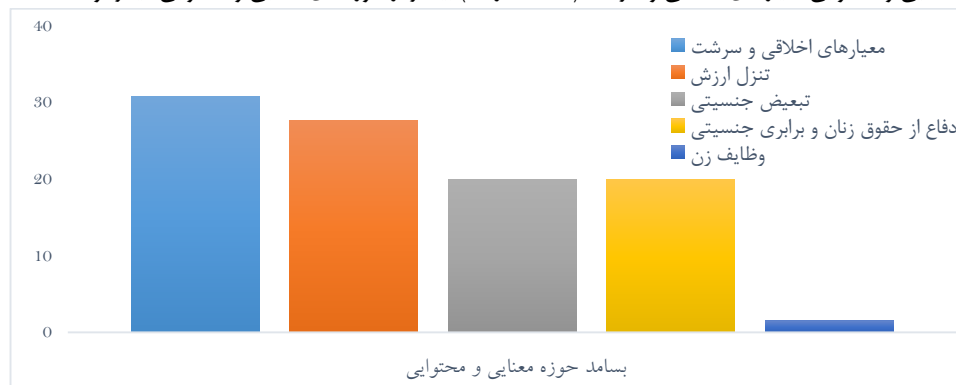
از مجموع ضرب‌المثل‌های جمع آوری شده حوزه معنایی و محتوایی معیارهای اخلاقی و ارزش‌گذاری بیشترین فراوانی را داشت. که در این میان ضرب‌المثل‌های فارسی و آذری به ترتیب بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده بودند. جدول (۱) فراوانی ضرب‌المثل فارسی، انگلیسی و آذری را نشان می‌دهد.

جدول ۱- فراوانی ضرب‌المثل فارسی، انگلیسی و آذری در حوزه‌های معنایی و محتوایی

مجموع	وظایف زن	دفاع از حقوق زنان و برابری جنسیتی	تبعیض جنسیتی	معیار ارزش‌گذاری	معیارهای اخلاقی و سرشت	حوزه معنایی و محتوایی
۱۶	۰	۳	۲	۴	۷	آذری
۱۱	۱	۵	۳	۱	۱	انگلیسی
۳۸	۰	۵	۸	۱۳	۱۲	فارسی
۶۵	۱	۱۳	۱۳	۱۸	۲۰	فراوانی

درصد	۳۰/۷۶	۲۷/۶۹	۲۰	۲۰	۱/۵۳	۹۹/۸
------	-------	-------	----	----	------	------

نمودار زیر خلاصه‌ای از یافته‌های تحقیق حاضر را نشان می‌دهد که در آن به طور کلی و بدون در نظر گرفتن زبان خاص بسامد حوزه معنایی و محتوایی معیارهای اخلاقی و سرشت (۳۰/۷۶ درصد) بیشتر از حوزه‌های معنایی و محتوایی دیگر بود.

نمودار ۱- بسامد حوزه معنایی و محتوایی بدون در نظر گرفتن زبان خاص

از سوی دیگر بسامد حوزه معنایی و محتوایی تبعیض جنسیتی و دفاع از حقوق زنان برابر بود که خود حاکی از وجود آرای موافق و مخالف در این زمینه است. جالب آنکه حوزه معنایی و محتوایی وظایف زن کمترین بسامد (۱/۵۳ درصد) را داشت که با رعایت دیگر جوانب می‌توان گفت که به نظر می‌رسد جامعه از قشر زن انتظار چندانی ندارد و وظایفی را به اجبار برعهده وی قرار نمی‌دهد.

۶- نتیجه گیری

با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر داده‌ها در پنج حوزه، معیارهای اخلاقی و سرشت، وظایف زن، تبعیض جنسیتی، ارزش گذاری، دفاع از حقوق زنان و برابری جنسیتی طبقه‌بندی شدند. براساس یافته‌ها ضرب‌المثل‌های فارسی در حوزه‌های معنایی و محتوایی معیارهای اخلاقی و سرشت، ارزش گذاری، تبعیض جنسیتی، دفاع از حقوق زنان و برابری جنسیتی بیشترین فراوانی را داشتند (نمودار ۱). از سوی دیگر در حوزه‌های معیارهای اخلاقی و ارزش گذاری ضرب‌المثل‌های فارسی و آذری بسامد قابل توجهی آنهم به یک میزان داشتند که در این میان بسامد ضرب‌المثل‌های فارسی بیشتر از آذری بود. نکته جالب توجه دیگر در خصوص حوزه تبعیض جنسیتی بود که در آن بسامد ضرب‌المثل‌های فارسی بیش از دو زبان دیگر بود. ولی در حوزه دفاع از حقوق زنان و برابری جنسیتی هر سه زبان عملکرد یکسانی داشتند. در خصوص نحوه بازنمایی‌ها براساس موارد بررسی شده در مقاله حاضر بازنمایی مثبت عمدتاً مربوط به معیارهای اخلاقی و سرشت و برابری جنسیتی می‌شد که این یافته خود با نتایج میرزایی و فلاحی (۱۳۹۵) و گاسانوا و همکاران (۲۰۱۶) همسو بود. ولی بازنمایی منفی به طور غالب در ارزش گذاری و تبعیض جنسیتی نمود پیدا کرده بود، این یافته خود نشانگر این موضوع است که پیشینیان ما با بازنمایی منفی درصدد نشان دادن قبح و زشت بودن برخی از رفتارها بودند. بنابراین می‌توان اذعان داشت که درخصوص جایگاه اجتماعی و فرهنگی زن در این سه زبان همسویی‌هایی وجود دارد که ریشه‌ی آن را باید در فرهنگ و عوامل اجتماعی حاکم بر دورانی جستجو کرد که ضرب‌المثل‌ها در آن متولد شده‌اند. وجود بخش جمع‌بندی و نتیجه‌گیری پس از متن اصلی مقاله الزامی است.

منابع

۱. ایمانی، آسیه. و زاهدی، کیوان. (۱۳۹۳). «زن در ضرب‌المثل‌ها و اصطلاحات فارسی: پیکره بنیاد عامل انسجام از دیدگاه تحلیل گفتمان». زبان شناخت، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی سال پنجم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۳، صفحات ۳۵-۵۳
۲. خزلی، مسلم. و سلیمی، علی. (۱۳۹۴). «زن در آیین‌های ضرب‌المثل‌های کردی و عربی». نشریه‌ی ادبیات تطبیقی دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان، سال ۸، شماره ۱۵، پاییز و زمستان ۱۳۹۵
۳. ذوالفقاری، حسن. (۱۳۸۷). «طبقه بندی ضرب المثل های فارسی»، دانشکده ادبیات و علوم انسانی تهران، سال ۵۹، شماره ۱۸۷، صص ۱۸۱-۲۱۲.

۴. ذوالفقاری، حسن. (۱۳۸۸) «بررسی ضرب‌المثل‌های فارسی در دوسطح واژگانی و نحوی». مجله علمی-پژوهشی دانشگاه اصفهان، سال اول، شماره ۱، صص ۵۷-۸۰.
۵. زاهدی، کیوان. و ایمانی، آسیه. (۱۳۹۱). «زن در ضرب‌المثل‌های انگلیسی: رویکرد تحلیل انتقادی گفتمان». نقد زبان و ادبیات خارجی، دوره‌ی چهارم، شماره‌ی ۷، پاییز و زمستان ۱۳۹۰ صص ۱۱۳-۸۱.
۶. صادقی‌منش، علی. علوی مقدم، مهیار. استاجی، ابراهیم. (۱۳۹۶). «بررسی همسنج جایگاه زن در ضرب‌المثل‌های امثال و حکم و فرهنگ ضرب‌المثل‌های آکسفورد بر بنیاد دیدگاه‌های روان‌شناختی آلفرد آدلر و اریک برن». دو ماهنامه‌ی فرهنگ و ادبیات عامه، سال ۵، شماره‌ی ۱۷، صص ۴۸-۶۹.
۷. قاضی زاده، خلیل. و نجفی، آزاده. (۱۳۸۸). «تحلیل مقابله‌ای ضرب‌المثل‌های انگلیسی و فارسی از نظر معنایی و واژگانی». فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعه‌ی ترجمه، سال هفتم، شماره ۲۸، صص ۵-۳۰.
۸. عزتی زهره، دانای طوس مریم، صراحی محمدامین. (۱۳۹۷). تحلیل گفتمان جایگاه زن در ضرب‌المثل‌های ترکی. فرهنگ و ادبیات عامه. ۶ (۱۹): ۷۱-۹۵.
۹. گرجیان، بهمن. خداپرست، م و مولونیا، شیوا. (۱۳۸۷). گفته‌ها و نکته‌ها (فارسی- انگلیسی). اهواز: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی اهواز.
۱۰. خداکرمی، فاطمه. (۱۳۸۷، ۱ آبان). «شان نزول مثل‌ها». روزنامه جام جم، شماره ۳۴۱۰ به تاریخ ۸/۸/۸۷، صفحه ۸ (فرهنگ)
۱۱. معظمی، محسن. (۱۳۸۹). «بررسی تطبیقی کاربرد معانی مجازی نام «سگ» در اصطلاحات، تعبیرات و ضرب‌المثل‌های زبان‌های فارسی و روسی». همایش ملی نقش زبان و فرهنگ در چشم انداز توسعه روابط ایران و روسیه.
۱۲. موسوی، مصطفی. (۱۳۸۰). «مو از ماست کشیدن نگاهی به تحول مفاهیم در ضرب‌المثل‌ها». دانشکده ادبیات و علوم انسانی (تهران) پاییز؛ (۳) (ضمیمه): صص ۱۴۵-۱۵۵.
۱۳. میرزایی، ارسلان؛ فلاحی، محمد هادی. (۱۳۹۵). «جایگاه زنان در ادبیات شفاهی قشقایی: تحلیلی از منظر گفتمان‌شناسی انتقادی». زبان‌شناسی گویش‌های ایرانی، (۲)، (۱۲۲-۱۶۰).
۱۴. مهین باقری، معصومه. (۱۳۸۸). کلامین جمالی. تبریز: انتشارات یاران.
15. Diabah, Grace (2011). My lioness wife: Construction of gender identities in the discourse(s) of Ghanaians in the UK diaspora. PhD thesis, Lancaster University, Lancaster.
16. Gasanova, M. Magomedova, P. Gasanova, S. (2016). Linguoculturological Analysis of Woman's Image in the Proverbs and Sayings of the Dagestan Languages. International Journal of Environmental and Science Education, v11. n18. p11869-11887
17. Lazar, MM. (2005). Politicizing gender in discourse: Feminist critical discourse analysis as political perspective and praxis. In: Lazar MM (ed.) Feminist Critical Discourse Analysis: Gender, Power and Ideology in Discourse. Basingstoke: Palgrave Macmillan, pp. 1-28.
18. Litosseliti, L. (2006). Gender and Language: Theory and Practice. London: Hodder Education.
19. Van Dijk, TA. (2001). Critical discourse analysis. In: Tannen D, Schiffrin D and Hamilton H (eds) Handbook of Discourse Analysis. Oxford: Blackwell, pp. 352-371.
20. Wodak, R. (2002). Aspects of critical discourse analysis. ZfAL 36: 5-31.

